

Henryk Sienkiewicz

a Púšťou pralesom

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Translation © Mikuláš Stano – dedičia 1966,1999, 2011

Illustrations © Alexej Vojtášek 1999, 2011

Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava

e-mail: vsss@stonline.sk

<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry SR

VYDAVATELSTVO

SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV, spol. s r. o.

Henryk Sienkiewicz: Púšťou a pralesom

Z poľského originálu *W pustyni i w puszczy*, Państwowy instytut wydawniczy, Warszawa 1957,
preložil Mikuláš Stano 1966

Zodpovedná redaktorka Marta Činovská

Obálka Dušan Babjak

Sadzba Eterna Press, s.r.o.

Vydanie tretie, vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov prvé.

ISBN 978-80-8061-446-1

Henryk Sienkiewicz
Púšťou a pralesom

Henryk Sienkiewicz

**a Púšťou
pralesom**

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

I

– Vieš, čo sa stalo, Nela? – spýtal sa Stanko Tarkowski svojej priateľky, malej Angeliky. – Včera prišli zabíti (policajti) a uväznili Fatmu, ženu dozorcovi Smaina, a jej tri deti. Fatma už niekoľko ráz prišla do kancelárie k tvojmu i môjmu oteckovi.

Malá Nela, pekná ako obrázok, uprela na Staška zelenkasté oči a začudovane i prestrašene sa spýtala:

– Uväznili ju?

– Nie, ale nedovolili jej odcestovať do Sudánu a prišiel úradník, ktorý ju bude strážiť, aby sa nepohla z Port Saidu ani na krok.

– Prečo?

Staško mal takmer štrnásť rokov a hoci mal svoju osemročnú priateľku veľmi rád, považoval ju za veľké dieťa, a preto odvetil domýšľavo:

– Keď budeš mať toľko rokov ako ja, budeš vedieť všetko, čo sa deje nielen pozdĺž priplavu od Port Saidu po Suez, ale aj v celom Egypte. Počula si už o Mahdími?

– Áno, vraj je škaredý a nevychovaný.

Chlapec sa ľútostivo usmial.

– Či je škaredý, to neviem. Sudánci tvrdia, že je pekný. Ale povedať o človeku, ktorý už vyvraždil toľko ľudí, že je nevychovaný, môže len osemročné dievčatko v sukničke – hľa! – takejto – po kolená!

– Otecko mi tak povedal a ten to vie najlepšie.

– Otecko ti to tak povedal preto, lebo ináč by si to nepochopila. Predo mnou by sa tak nevyjadril. Mahdí je horší než celé stádo krokodílov! Rozumiáš? No toto, vraj nevychovaný! Tak sa hovorí nemlúvniatkam.

Keď však uvidel zamračenú Angelikinu tvár, zmlkol a po chvíli povedal:

– Nela, veď vieš, že som ti nechcel ublížiť. Príde čas, keď aj ty budeš mať štrnásť rokov. Určite.

– Ja viem, – odpovedala vážne, – ale čo ak dovedy Mahdí vtrhne do Port Saidu a mňa zje?

– Mahdí nie je ľudožrút, teda ľudí neje, len ich vraždí. Ani do Port Saidu nevtrhne, a keby aj vtrhol a chcel ťa zabiť, najprv by mal do činenia so mnou.

Tento sľub, ako aj hvizd, s akým Staško vdýchol vzduch nosom, neveštili pre Mahdího nič dobré a malú Nelu upokojili.

– Viem, – odpovedala. – Ty by si ma nedal. Ale prečo nechcú pustiť Fatmu z Port Saidu?

– Lebo Fatma je Mahdího sesternica. Jej muž Smain oznámil egyptskej vláde v Káhire, že pôjde do Sudánu, kde sa Mahdí zdržuje, a vymôže slobodu pre všetkých Európanov, ktorí sa dostali do jeho rúk.

– Teda Smain je dobrý?

– Počkaj. Tvoj i môj otecko, ktorí veľmi dobre poznali Smaina, mu vôbec nedôverovali. Vystríhali pašu* Nubaru, aby mu neveril. Vláda však súhlasila, aby Smain šiel do Sudánu. Takmer pol roka je už u Mahdího. Zajatci sa nielenže nevrátili, ale z Chartúmu prišla správa, že mahdísti zaobchádzajú s nimi čoraz horšie a že Smain prijal od vlády peniaze a stal sa z neho zradca. Pridal sa k Mahdímu a vymenovali ho za emira** Ľudia hovoria, že v hroznom boji, v ktorom padol generál Hicks***, Smain velil Mahdího delostrelectvu a mahdistov naučil používať delá, čo predtým vôbec nevedeli. Smainovi ide teraz o to, aby vyslobodil z Egypta svoju ženu a deti. Fatma, ktorá zaiste už vopred vedela, čo urobí Smain v Sudáne, chcela nenápadne odcestovať z Port Saidu. No a preto ju vláda teraz uväznila aj s deťmi.

– A čo bude mať vláda z Fatmy a jej detí?

– Vláda povie Mahdímu: „Odovzdaj nám zajatcov, a my ti odovzdáme Fatmu...“

Vtom upúťali Staškovu pozornosť vtáky, ktoré leteli od Eštúmu k jazeru Manzale. Leteli dosť nízko a v čističkomej povetrí bolo zreteľne vidieť niekoľko pelikánov s ohnutými šijami. Pokojne mávali veľkými krídlami. Staško hneď začal napodobňovať ich let. Vyvrátil hlavu dozadu a bežal niekoľko metrov násypom, pričom mával rozťahnutými rukami.

– Pozri! Aj plameniaky letia! – zvolala zrazu Nela. – Vidiš ich?

Staško hneď zastal. Za pelikánmi, len trochu vyššie, naozaj videl dva veľké vtáky ako ružovopurpurové kvety.

– Plameniaky! Plameniaky! – vzrušene volala Nela.

– Podvečer sa vracajú do svojich hniezd na ostrovčekoch, povedal chlapec.

– Škoda, že nemám pušku!

– Prečo by si chcel do nich strieľať?

* paša – titul najvyšších hodnostárov v Turecku a Egypte.

** emir – mohamedánsky knieža alebo náčelník.

*** anglický generál Hicks, veliteľ desaťtisícovej armády, padol roku 1883 v boji s mahdistami.

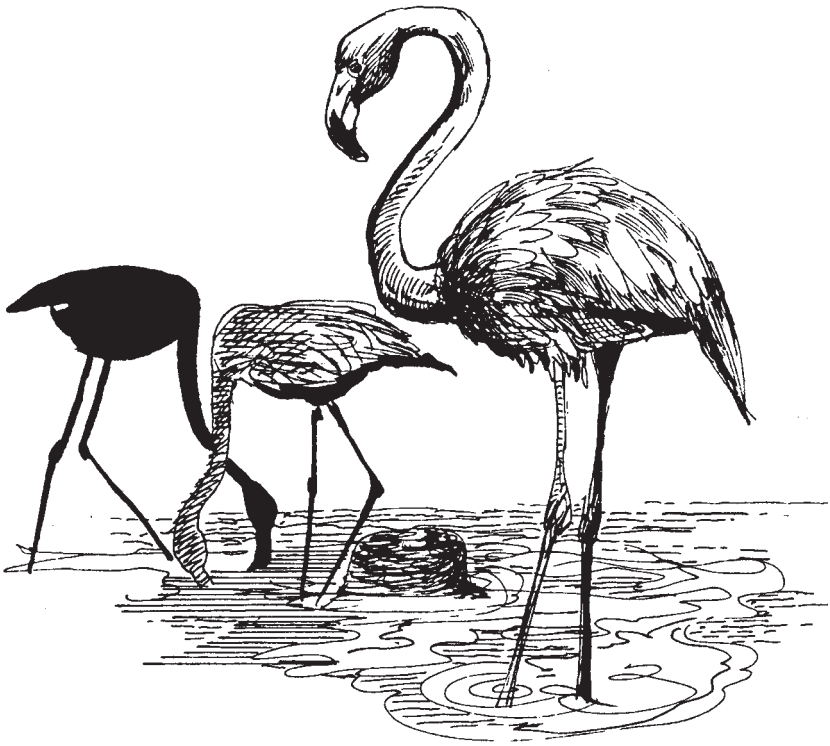
– Ženy takým veciam nerozumejú. A teraz už poďme ďalej, azda ich uvidíme viac.

Chytil dievčatko za ruku a šli k prvému prístavisku za Port Saidom. Za nimi sa ponáhlala černoška Dinah, pestúnka malej Nely. Kráčali násypom, ktorý oddeľoval jazero Manzala od priepľavu. Po ňom práve plával veľký anglický parník, ktorý viedol lodivod. Chýlilo sa k večeru. Slnko stálo ešte dosť vysoko, ale už nad jazerom. Slaná voda jazera sa začínala ligotať ako zlato a chvieť odrazom pripomínajúcim pávie perá. Po arabskom brehu, pokiaľ len oko dovidelo, sa rozprestierala šira piesočná púšť – zlovestná a mŕtva. Medzi sklenou, akoby odumretou oblohou a nekonečnosťou zvlneného piesku nebolo ani stopy po živej bytosti. Zatiaľ čo v priepľave vreľ život, pohybovali sa lode, rozliehal sa piskot parníkov a nad Manzalou sa mihotali v slnku krdle čajok a divých kačiek – na arabskom brehu bola len krajina smrti. Ako slnko zapadalo a bolo čoraz červenšie, piesok zmenil svoju farbu na lilavú, akú mávajú na jeseň šedivníky v poľských lesoch.

Cestou do prístavu uvideli deti ešte niekoľko plameniakov a mali z toho ohromnú radosť. Dlho sa však na ne pozerat' nemohli, pretože Dinah oznámila, že Nela sa už musí vrátiť domov. V Egypte bývajú dni – aj v zime – sparné a po sparnom dni príde veľmi studená noc. Na Nelino zdravie bolo treba dávať pozor, a preto jej otec, pán Rawlison, nedovolil, aby bola po západe slnka pri vode. Zabočili teda k miestu, kde na okraji, neďaleko priepľavu, stála Rawlisonova vila. Len čo sa slnko stratilo v mori, boli už pod strechou. Onedlho prišiel aj inžinier Tarkowski, Staškov otec. Pozvali ho na večeru. Celá spoločnosť spolu s Francúzkou pani Olivierovou, Nelinou učiteľkou, si zasadla k stolu.

Pán Rawlison, jeden z riaditeľov Spoločnosti Suezského priepľavu*, a Vladislav Tarkowski, jej hlavný inžinier, boli už mnohé roky naj dôvernejší priatelia. Obaja boli vdovci. Pani Tarkovská, rodom Francúzka, zomrela pri Staškovom narodení, teda pred vyše trinástimi rokmi, Nelina matka zomrela na suchoty v Heluáne, keď malo dievčatko tri roky. Obaja vdovci bývali v susediacich domoch v Port Saide a pri svojom zamestnaní sa vídali každý deň. Spoločné nešťastie ich zbližilo ešte viac a upevnilo dávne priateľstvo. Pán Rawlison mal Staška rád ako vlastného syna a pán Tarkowski by zase za malou Nelou skočil aj do ohňa. Po každodennej práci ich najmilším odpočin-

* Spoločnosť Suezského priepľavu vybudovala v rokoch 1859 až 1869 medzi Stredozemným a Červeným morom priepľav dlhý 160 km a široký 60 až 100 m, ktorým sa cesta z Európy do Ázie skrakuje o 8000 km.

kom bol rozhovor o deťoch, o ich výchove a budúcnosti. Pri týchto rozhovoro-
ch pán Rawlison nadšene vychvaľoval Staškovo nadanie, energiu a statoč-
nosť a pán Tarkowski spieval chválospevy na nežnosť a milú tváričku malej
Nely. Aj jedno, aj druhé bola pravda. Staško bol trochu namyslený a rád sa
vystatoval, ale učil sa výborne a učiteľia anglickej školy, do ktorej v Port Sai-
de chodil, uznávali, že má naozaj neobyčajné schopnosti. Odvahu a bystrosť
zdedil po otcovi, lebo pán Tarkowski oplýval týmito vlastnosťami a práve
im ďakoval za svoje vysoké postavenie. V roku 1863 bojoval bez odpočin-
ku celých jedenásť mesiacov. Potom bol ranený, zajatý a odsúdený na Sibír.
Z Ruska utiekol a dostal sa za hranice. Ešte rok sa venoval štúdiu hydrauliky
a potom dostal miesto pri stavbe prielavu. Po niekoľkých rokoch, keď
si overili jeho odborné schopnosti, energiu a pracovitosť, sa stal hlavným
inžinierom. Staško sa narodil, vyrástol a štrnásť rok prežíval v Port Saide
nad prielavom. Inžinieri, otcovi kolegovia, ho nazývali dieťaťom púšte.

Neskôr, keď chodil do školy, sem-tam sprevádzal otca alebo pána Rawlisona cez prázdniny alebo sviatky na cestách. Chodievali od Port Saidu až po Suez, kontrolovali práce pri násypoch a pri prehlbovaní priepľavu. Poznal všetkých – inžinierov, úradníkov, robotníkov. Arabov i černocho. Plietol sa všade, zjavoval sa, kde ho nečakali, chodieval na dlhé vychádzky po násype, plavil sa loďkou po Manzale a neraz sa púšťal dosť ďaleko. Niekoľkokrát sa preplavil aj na arabský breh, chytil hocijakého koňa, ak nebolo koňa – ťavu, ba i osla, hral sa na beduína v púšti, slovom, ako sa vyjadroval pán Tarkowski: „bobroval“ všade a každú voľnú chvíľku trávil na vode.

Otec mu to nezakazoval. Vedel, že veslovanie, jazda na koni a stály pohyb na čerstvom vzduchu posilňujú chlapcovo zdravie a rozvíjajú v ňom pohotovosť. Staško bol naozaj vyšší a mocnejší ako chlapci v jeho rokoch. Stačilo pozrieť mu do očí a hneď si bol človek istý, že keby sa mu niečo prihodilo, skôr zhrší nadbytkom odvahy než bojovnosti. Už ako štrnásťročný patril medzi najlepších plavcov v Port Saide, a to už niečo znamená, pretože Arabi a černosi plávajú ako ryby. Strieľal z karabín malého kalibru – a to len guľkami, do divých kačiek a egyptských husí, čím si spoľahlivo vycvičil ruku i oko. Jeho snom bolo poľovať na veľké zvieratá v rovníkovej Afrike; vzrušene počúval Sudáncov, zamestnaných pri stavbe priepľavu, ktorí sa vo svojej vlasti stretávali s veľkými dravcami i hrubokožcami – slonmi a inými zvieratami.

Mal z toho aj ten osov, že sa pritom učil ich reč. Suezský priepľav nestačilo len prekopať, treba ho i udržiavať, pretože piesok z púští, ktoré ležia po oboch brehoch, by ho mohol za rok zasypať. Veľké Lessepsovo dielo si vyžaduje ustavičnú prácu a pozornosť, a preto na prehĺbení koryta pracovali pod dozorom skúsených inžinierov mohutné stroje a tisíce robotníkov. Pri stavbe priepľavu pracovalo spolu dvadsaťpäťtisíc ľudí. Teraz, po skončení prác a pri modernejších strojoch, treba oveľa menej ľudí, ale aj tak je ich dosť. Medzi nimi majú prevahu domáci, ale nechýbajú ani Sudánci, Núbijci, Somáľčania a iní černosi, bývajúci nad Bielym a Modrým Nílom, totiž v krajoch, ktoré pred Mahdího povstaním obsadila egyptská vláda. Staško bol so všetkými zadobre, a keďže mal, ako obyčajne Poliaci mávajú, neobyčajné nadanie na reči, osvojil si, sám nevedel ako a kedy, veľa ich nárečí. Narodil sa v Egypte a hovoril po arabsky ako Arab. Od Zanzibarčanov, ktorých veľa pracovalo pri strojoch ako kuriči, sa naučil swahilčinu, jazyk veľmi rozšírený v celej strednej Afrike, ba vedel sa dohovoriť i s černocho z kmeňa Dinkov a Šilúkov, ktoré bývali poníže Fášódy pri Níle. Okrem toho hovoril plynné po anglicky, francúzsky a poľsky, lebo jeho otec, vášnivý národovec, veľmi dbal na to, aby chlapec hovoril jeho rodnou rečou. Staško, pravdaže, pokladal túto reč

za najkrajšiu na svete a učil ju úspešne aj malú Nelu. Len to nevedel docieľiť, aby jeho meno vyslovovala Staško a nie „Steško“, čo bolo neraz dôvodom ich nedorozumenia a trvalo len dovtedy, kým sa v očiach dievčatka nezajagali slzičky. Vtedy ju Staško odprosil a zlostil sa sám na seba.

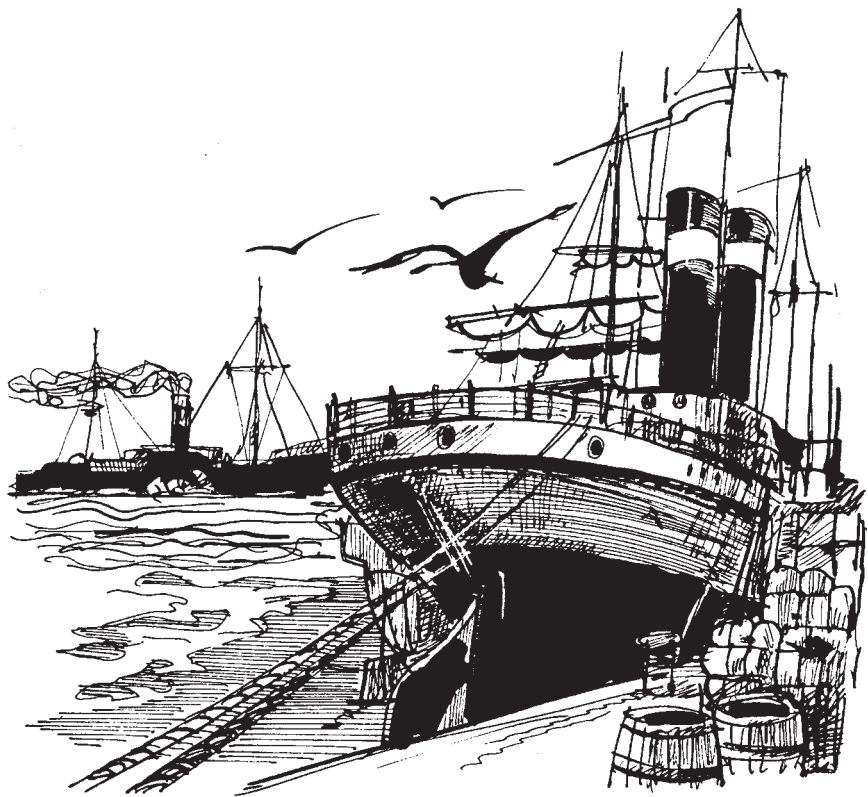
Mal však aj jeden nepekný zvyk: pohrdavo hovorieval o jej ôsmich rokoch, pričom poukazoval na svoje roky a skúsenosti. Uistoval ju, že chlapec, ktorý má štrnásť rokov, aj keď ešte nie je úplne dospelý, aspoň už nie je dieťa a je súci na rozličné bohatierske činy, najmä ak má v sebe poľskú a francúzsku krv. A najvrúcejšie si želal, aby sa mu jedného dňa na to naskytla aj príležitosť: obrániť Nelu pred akýmkoľvek nebezpečenstvom. Spolu vymýšľali rôzne príhody a Staško musel odpovedať na jej otázky, čo by urobil, keby napríklad oknom vliezol do jej domu krokodíl dlhý desať metrov alebo škorpión* veľký ako pes. Ani im len na um neprišlo, že onedlho sa ich všetky fantastické sny stanú strašnou skutočnosťou.

II

Doma ich čakala dobrá novina. Pánov Tarkowského a Rawlisona ako skúsených inžinierov pozvali pred niekoľkými týždňami, aby posúdili stav prác na celej sieti kanálov v provincii El-Fajjúm, v okolí mesta Medinet, blízko jazera Karoun a pozdĺž Júsufovho priepľavu a Nílu. Mali sa tam zdržať asi mesiac, a preto od spoločnosti dostali dovolenku. Blížili sa vianočné sviatky a tak sa ani jeden z nich nechcel rozlúčiť s deťmi. Rozhodli sa, že do Medineta pôjde aj Staško s Nelou. Keď sa to deti do počuli, od radosti div z kože nevyskočili. Dosiaľ poznali len mestá pozdĺž priepľavu – Ismailiju a Suez – a za kanálom Alexandriu a Káhiru, v blízkosti ktorej si obzerali veľké pyramídy a sfingu. Boli to však len krátke vychádzky, kým výprava do Medinet-el-Fajjúma vyžadovala celý deň cesty vlakom pozdĺž Nílu na juh a potom od El-Vasty na západ, k Líbyjskej púšti. Staško poznal Medinet z rozprávania mladších inžinierov a cestovateľov, ktorí tam chodievali poľovať na rozličné vodné vtáčtvo, púšťové vlky a hyeny. Vedel, že je to zvláštna veľká oáza na ľavom brehu

* škorpión – pavúkovitý hmyz, dlhý asi 13 cm; jeho telo je zakončené hrotom, spojeným s vačkom jedu; jedovaté uštipnutie škorpióna spôsobuje vážne ochorenie a po čase i smrť.

Nílu, avšak nezávislá od jeho vody, pretože má svoj vlastný vodný systém, vytvorený jazerom Karoun, Júsufovým prieplovom a množstvom drobných prieplovov. Tí, čo tú oázu videli, hovorili, že hoci ten kraj patrí Egyptu, oddeľuje ho od neho púšť a tvorí zvláštny celok. Len Júsufov prieplov spája tento kraj s dolinou Nílu ako tenká belasá niť. Hojnosť vody, úrodná zem a pestré rastlinstvo vytvára z neho akýsi pozemský raj a rozsiahle zrúcaniny mesta Krokodilopolis priťahujú stovky zvedavých cestovateľov. Radosť na Staškovej tvári však vyvolávali najmä brehy popri jazere Karoun s krídlami vtákov a výpravy na vlky do púšťového pohoria Guebel-el-Sedment. Staškovi sa prázdniny začínali až o niekoľko dní, a pretože revízia prác pri prieploch bola súrna, Staškov a Nelin otec nemohli strácať čas. Dohodli sa, že odídu hneď a deti spolu s pani Olivierovou prídu za nimi o týždeň neskôr. Nela i Staško by šli najradšej hneď, ale Staško si o to netrúfol požiadať. Zato sa však spy-

tovali na rozličné veci, ktoré sa týkali cesty, a s novým návalom radosti prijali správu, že nebudú bývať v nepohodlných hoteloch, ktoré patrili Grékom, ale v stanoch, ktoré dodala Cookova cestovná kancelária. Takto sa zariaďujú väčšinou všetci cestujúci, ktorí odchádzajú z Káhiry na dlhší čas do Medineta – Cook poskytne stany, služobníctvo, kuchárov, zásoby potravín, kone, osly, ťavy a sprievodcov, a tak sa cestujúci nemusia o nič starať. Je to síce dosť drahý spôsob cestovania, ale pán Tarkowski a Rawlison nemuseli počítať každý halier, pretože všetky výdavky hradila egyptská vláda, ktorá ich pozvala ako skúsených odborníkov posúdiť a zrevidovať práce pri prieplave. Malej Nele, ktorá veľmi rada jazdila na ťave, sľúbil otecko, že dostane jazdeckú ťavu, na ktorej sa spolu s pani Olivierovou alebo s Dinah, a niekedy i so Staškom, zúčastní na spoločných vychádzkach do bližšieho okolia púšte a k jazeru. Pán Tarkowski sľúbil Staškovi, že mu dovolí niekedy v noci poľovať na vlky a že ak donesie dobré vysvedčenie, dostane ozajstnú anglickú pušku a vôbec všetko, čo má mať správny poľovník. Staško si bol skoro istý, že bude vyznamenaný, a hneď sa aj začal považovať za majiteľa poľovníckej pušky a v duchu si zaumienil, že vďaka nej vykoná neobyčajné hrdinstva.

Pri týchto plánoch a rozhovoroch prešiel obed natešeným deťom veľmi rýchle. Najmenej však bola chystanou cestou nadšená pani Olivierová, pretože sa jej nechcelo opustiť pohodlnú vilu v Port Saide a desila ju myšlienka, že bude musieť niekoľko týždňov bývať v stane, a najmä, že budú jazdiť na ťavách. Už niekoľko ráz sa pokúsila o podobnú jazdu, ako to zo zvedavosti obyčajne robia všetci Európania bývajúci v Egypte, no všetky pokusy sa skončili vždy nešťastne. Raz sa ťava zdvihla priskoro, keď sa ešte pani Olivierová ani nestihla usadiť v sedle, a tak sa po chrbte ťavy skotúlala na zem. Inokedy ju dromedár, ktorý nepatril k pokojným zvieratám, tak povytriasal, že sa z toho dva dni nemohla spamätať, slovom, kým ju Nela po dvoch–troch kratších jazdách, ktoré jej pán Rawlison dovolil, uistovala, že niet nič skvelejšie na svete, pani Olivierová mala na to nedobré spomienky. Hovorila, že jazda na ťave je tak akurát pre Arabov alebo pre takú omrvinku, ako je Nela, ktorú to nevytrasie viac než muchu, čo by si sadla na chrbát ťavy, ale nie pre osoby dôstojné a nie práve najľahšie, ktoré sú okrem iného aj náchylné na neznesiteľnú moršú chorobu.

Ale Medinet-el-Fajjúma sa bála aj pre čosi iné. V Port Saide sa totiž podobne ako v Alexandrii, Káhire a celom Egypte nehovorilo o ničom inom než o Mahdího povstaní a ukrutnosti dervišov*. Pani Olivierová nevedela

* derviš – mohamedánsky žobravý pustovník alebo mních.

presne, kde Medinet leží, a preto sa znepokojovala, či to nebude príliš blízko k mahdistom, a tak sa na to spýtala pána Rawlisona.

On sa len usmial a povedal:

– Mahdí oblieha teraz Chartúm, v ktorom sa bráni generál Gordon. A vie, te, ako ďaleko je z Medineta do Chartúmu?

– Nemám ani potuchy.

– Približne ako odtiaľto na Sicíliu, – vysvetlil pán Tarkowski.

– Približne, – potvrdil Staško. – Chartúm leží tam, kde sa Biely a Modrý Níl spájajú a vytvárajú jednu rieku. Delí nás od neho obrovské priestranstvo Egypta a celá Núbia.

Ešte chcel doložiť, že mesto Medinet by mohlo ležať bližšie ku kraju obsadenému povstalcami, lebo on tam bude so svojou puškou. Uvedomil si však, že za podobné vystatovanie ho už otec doteraz neraz vyhrešil, a preto radšej mlčal.

Otcovia sa začali rozprávať o Mahdím a o povstaní, lebo to bola najdôležitejšia téma, ktorá sa týkala Egypta. Správy spod Chartúmu boli zlé. Divé hordy obliehali mesto takmer pol druhu mesiaca. Egyptská a anglická vláda zasahovali veľmi pomaly. Hoci poslali mestu posilu, obávali sa, že napriek Gordonovej sláve, mužnosti a schopnosti sa dostane toto významné mesto do barbarských rúk. Ten istý názor mal i pán Tarkowski. Mal dojem, že Anglicko si v duchu želá, aby Mahdí vzal Egyptu Sudán, Anglicko by ho neskôr odobralo Mahdímu a privlastnilo by si tak ohromnú krajinu. S týmto zmýšľaním sa však nezdôveril pánu Rawlisonovi, lebo sa nechcel nepríjemne dotknúť jeho vlasteneckého cítenia.

Na konci obeda sa začal Staško vypytovať, prečo egyptská vláda obsadila všetky kraje, ktoré ležia na juh od Núbie, a to Kordofán, Dárfúr a Sudán až po Albertovo jazero, a pozbavila tamojších obyvateľov slobody. Pán Rawlison si zaumienil, že mu to vysvetlí: všetko, čo egyptská vláda robila, robila na príkaz Anglicka, ktoré prevzalo nad Egyptom protektorát a spravovalo ho, ako samo chcelo.

Egyptská vláda nevezala slobodu nikomu, – povedal, – ba naopak, vrátila ju státisícom, možno i miliónom ľudí. V Kordofáne, Dárfúre a Sudáne neboli v poslednom čase nijaké nezávislé štáty. Len kde–tu si robil nejaký vládca nároky na niektorý kraj a násilím ho obsadil proti vôli obyvateľov. Väčšinu štátov obývali nezávislé kmene arabských černocho, čiže ľudia s krvou zmiešanou z obidvoch týchto rás. Tieto kmene žili v ustavičnej vojne. Napádali sa navzájom a brali si kone, ťavy, dobytok a hlavne otrokov. Popáchalo sa pritom veľa ukrutností. Najhorší boli kupci, poľujúci na slonovinu a otrokov. Utvori-

li akúsi zvláštnu triedu ľudí, do ktorej patrili takmer všetci náčelníci kmeňov a zámožnejší kupci. Tí vodievali ozbrojené výpravy ďaleko do vnútra Afriky: zhrabúvali všade slonie kly a chytali tisícky ľudí: mužov, ženy i deti. Pustošili pritom dediny a osady, ničili polia, vylievali potoky krvi a nemilosrdne zabíjali každého, kto sa vzoprel. Južné kraje Sudánu, Dárfúra a Kordofánu, ako i kraje nad horným Nílom až po jazerá, sa na niektorých miestach úplne vyludnili. Arabské bandy sa púšťali čoraz ďalej, kým sa celá stredná Afrika nestala krajinou slz a krvi. Teda Anglicko, ktoré, ako vieš, prenasleduje na celom svete kupcov s otrokmi, súhlasilo s tým, aby egyptská vláda obsadila Kordofán, Dárfúr a Sudán, lebo to bol jediný spôsob, ako donútiť týchto lúpežníkov zrieknuť sa hnusného obchodu a jediný spôsob, ako ich držať na uzde. Nešťastní černosi si vydýchli, útoky a lúpeže prestali a ľudia začali žiť pod akým-takým právom. Pravdaže, to sa nepáčilo kupcom, a keď sa našiel medzi nimi Muhammad Ahmad, zvaný dnes Mahdí, ktorý začal hlásať svätú vojnu pod zámenkou, že v Egypte upadá Mohamedova pravá viera, všetci do jedného sa chytili zbrane. A tak sa rozpútala strašná vojna, v ktorej, aspoň doteraz, sa Egypťanom nedarí. Vo všetkých bojoch premohol Mahdí vládne vojská, obsadil Kordofán, Dárfúr a Sudán; jeho hordy obliehajú teraz Char-túm a púšťajú sa na sever až k hraniciam Núbie.

– A môžu sa dostať až do Egypta? – spýtal sa Staško.

– Nie, – odpovedal pán Rawlison. – Mahdí síce prorokuje, že si podmaní celý svet, ale je to necivilizovaný človek, ktorý nemá o ničom ani poňatia. Nikdy nebude vládnuť v Egypte, Anglicko by to nedovolilo.

– A ak bude egyptské vojsko úplne porazené?

– Vtedy príde anglické vojsko, ktoré nikdy nikto nepremohol.

– A prečo Anglicko dovolilo Mahdímu obsadiť toľko krajín?

– Odkiaľ vieš, že dovolilo? – spýtal sa pán Rawlison. – Anglicko sa nikdy neponáhľa, lebo je večné.

Ďalší rozhovor prerušil sluha, černocho, ktorý oznámil, že prišla Smainova Fatma a prosí, aby ju vypočuli.

Ženy na východe sa starajú temer bez výnimky len o domácnosť a zriedkakedy vychádzajú z háremov. Len chudobnejšie sa vyberajú na trhy alebo pracujú na poli, ako to robia ženy felahov, čiže egyptských dedičanov. Vtedy si však zahaľujú tvár. Hoci v Sudáne, odkiaľ Fatma pochádza, tento zvyk nedodržiavali a Fatma bola už aj predtým neraz v kancelárii pána Rawlisona, jednako jej príchod, najmä v takom neskorom čase a do súkromného domu, vyvolal prekvapenie.

– Dozvieme sa niečo nové o Smainovi, – povedal pán Tarkowski.

– Áno, – odpovedal pán Rawlison a naznačil pritom sluhovi, aby Fatmu voviedol.

Po chvíľke vošla vysoká mladá Sudánka s nezahalenou tvárou, veľmi peknej pleti s prekrásnymi očami, ale trochu divým a zlostným pohľadom. Len čo vošla, hodila sa tvárou na zem, a keď jej pán Rawlison kázal vstať, zdvihla sa, ale ostala kľačať.

– Sidi*, – povedala, – nech Alah požehná teba, tvoje potomstvo, tvoj dom a tvoje stádo!

– Čo si žiadaš? – spýtal sa inžinier.

– Milosrdenstvo, záchranu a pomoc v nešťastí, pane! Uväznená som v Port Saide a záhuba visí nado mnou i nad mojimi deťmi.

– Hovoriš, že si uväznená, a predsa si sem mohla prísť, a ešte k tomu v noci.

– Odprevadili ma sem zabíti, ktorí vo dne v noci strážia môj dom, a viem, že majú onedlho rozkaz zoťat nám hlavy.

– Hovor ako rozvážna žena, – odpovedal jej pán Rawlison, myknúc plecami. – Nie si v Sudáne, ale v Egypte, kde bez súdu nikoho nezabíjajú, teda si môžeš byť istá, že sa ti ani vlások na hlave neskreví, ani tvojim deťom.

Fatma začala modlikať, aby sa ešte raz za ňu prihovorel u vlády a vymohol jej povolenie odísť za Smainom:

– Takí veľkí Angličania, ako si ty, pane, môžu všetko. Vláda v Káhire si myslí, že Smain je zradca, ale to nie je pravda! Včera boli u mňa arabskí kupci, ktorí prišli zo Souakima a predtým kúpovali gumu a slonovinu v Sudáne, a tí mi doniesli správu, že Smain leží chorý v El-Fašeri a volá ma i deti k sebe, aby im mohol požehnať...

– To si si všetko len vymyslela, Fatma, – prerušil ju pán Rawlison.

Ale Fatma sa začala zaklínať Alahom, že hovorí pravdu, a ak Smain vyzdравie – určite vykúpi všetkých kresťanských zajatcov, no a ak umrie, ona ako pokrvná vodcu dervišov sa ľahko dostane k nemu a vymôže, čo bude chcieť. Nech jej len dovoľia odcestovať, lebo jej srdce žiali od túžby za mužom. Čo ona, nešťastná žena, zavinila vláde a kedivovi**? Či je to jej vina a či ju možno viniť za to, že nanešťastie je rodinou derviša Muhammada Ahmada?

Fatma nesmela pred Angličanmi nazvať svoju rodinu Mahdíím, pretože to znamená: vykupiteľ sveta. Vedela tiež, že egyptská vláda ho považuje za rebe-

* sidi – arabské oslovenie: pán.

** kediv – pán, vládca; oficiálny titul vicekráľa v Egypte v rokoch 1867 – 1914.

lanta a podvodníka. Stále sa hlboko ukláňala a vzývala nebesá za svedka svojej nevinnosti a trápenia, plakala a pritom žalostne zavýjala, ako to robievajú ženy na Východe, keď im zomrie muž alebo syn. Potom sa znova vrhla tvárou na zem, či vlastne na koberec, ktorý pokrýval podlahu, a mlčky čakala.

Nelu, ktorej sa chcelo po obede trochu spať, driemoty úplne prešli, a pretože mala dobrácke srdiečko, pritúlila sa k oteckovi, pobožkala ho a začala orodovať za Fatmu.

– Otecko, pomôž jej! Pomôž!

Fatma zaiste rozumela, pretože sa ozvala s nárekom, nezdvíhajúc tvár z koberca:

– Nech ťa Alah požehná, kvietok rajský, rozkoš Omaja, hviezda bez poškrvny.

Ba aj Staška, hoci mahdistov nenávidel, dojala Fatmina prosba a bolesť. Ved' aj Nela za ňu orodovala a on vždy chcel to, čo aj Nela – teda po chvíľke sa ozval, akoby hovoril sám sebe, ale tak, aby ho všetci počuli:

– Keby som bol vládou ja, dovolil by som Fatme odísť.

– Ale pretože nie si, – odpovedal mu pán Tarkowski, – urobíš lepšie, ak sa nebudeš pliesť do toho, čo sa ťa netýka.

Aj pán Rawlison mal citlivú dušu a dojímalo ho Fatmino polozenie, ale v jej slovách ho zarazili rozličné fakty, ktoré boli očividným klamstvom. Každý deň sa stýkal s úradmi v Ismailiji, a preto dobre vedel, že v posledných dňoch neprechádzali prieplovom nijaké nové zásielky gummy ani slonoviny. Obchod s týmto tovarom temer úplne prerušili. Arabskí kupci sa nemohli vracieť z mesta El-Fašer, ktoré leží v Sudáne, pretože mahdísti kupcov k sebe spočiatku vôbec nepúšťali a tých, ktorých mohli chytiť, orabovali a ponechali v zajatí. Bolo teda takmer celkom isté, že rozprávanie o Smainovej chorobe je výmyslom. Neline očká však hľadeli naňho tak prosebne, že ju nechcel zarmútiť. Po chvíli povedal :

– Fatma, na tvoju žiadosť som už písal vláde, ale bezvýsledne. A teraz počúvaj! Zajtra odchádzam ja i tento muhendis (inžinier), ktorého tu vidíš, do Medinet-el-Fajjúmu; cestou sa zastavíme na deň v Káhire, lebo kediv sa chce s nami porozprávať o prieplovoch, ktoré vedú od Júsufovho prieplovu. V rozhovore sa pousilujem predložiť mu i tvoju prosbu a získať ti jeho priazeň. Nič viac však nemôžem vykonať, ani ti to naisto nesľubujem!

Fatma vstala, vystrela obe ruky na znamenie vďaky a zvolala:

– Ach, teda som zachránená!

– Nie. Fatma, – odpovedal pán Rawlison, – nehovor o zachránení, lebo som ti už povedal, že smrť nehrozí ani tebe, ani tvojim deťom. Ale či ti do-

volia odísť, za to už neručím, pretože Smain nie je chorý, ale je zradca, ktorý vzal vláde peniaze a pritom vôbec nemieni vykúpiť zajatcov od Muhammada Ahmada.

– Smain je nevinný, pane, a leží v El-Fašeri, – zopakovala Fatma, – a keby sa aj bol spreneveril vláde, prisahám pred tebou, svojím dobrodincom, že ak mi dovoľia odcestovať, dovedy budem prosiť Muhammada Ahmada, kým nevyprosím zajatcov.

– Teda dobre. Ešte raz ti sľubujem, že sa u kediva za teba prihovorím.

Fatma sa začala hlboko klaňať.

– Ďakujem ti, sidi! Si nielen silný, ale aj spravodlivý. A teraz ťa ešte prosím, dovoľ nám, aby sme ti mohli slúžiť ako nevoľníci.

– V Egypte nemôže byť nik nevoľníkom, – odpovedal s úsmevom pán Rawlison. – Služobníctva mám dosť a tvoje služby nemôžem využiť aj preto, že všetci odchádzame do Medineta a je možné, že tam ostaneme až do ramadánu*.

– Viem, pane, dozorca Chadigi mi to povedal; a keď som sa o tom dozvedela, prišla som ťa nielen poprosiť o pomoc, ale tiež ti povedať, že dvaja ľudia z môjho kmeňa Dangalov, Idrís a Gebr, sú majitelia tiav v Medinete a hlboko sa ti budú klaňať, len čo prídeš, a splnia každý tvoj rozkaz.

– Dobre, dobre, – odpovedal riaditeľ, – ale to je starosť Cookovej spoločnosti, nie moja.

Fatma pobožkala ruky obom inžinierom a deťom. Potom odišla, ďakujúc najmä Nele. Chvíľu bolo ticho, až napokon pán Rawlison povedal:

– Ťobhá žena... klame tak, ako to vedia len na Východe – ba aj v jej prejavoch vďačnosti zaznieval akýsi falošný tón.

– To je jasné, – odpovedal pán Tarkowski, – ale či už Smain zradil alebo nie, vláda nemá právo zdržiavať ju v Egypte, pretože ona nemôže byť zodpovedná za skutky svojho muža.

– Vláda teraz nikomu zo Sudáncov nepovoľuje odcestovať bez zvláštneho dovoľenia do Souakima a do Núbie, teda zákaz sa netýka len Fatmy. V Egypte je ich veľa, lebo sem prichádzajú za zárobkom. Medzi nimi je istý počet mužov z kmeňa Dangalov, z ktorého pochádza Mahdí. Patria k nemu okrem Fatmy a Chadigih napríklad aj tí dvaja majitelia tiav. Mahdisti volajú Egypťanov Turkami a vedú s nimi vojnu, ale i medzi tunajšími Arabmi by sa našlo veľa oddaných prívržencov Mahdího, ktorí by k nemu ochotne utiekli. Treba k nim pripočítať všetkých fanatikov, a mnohých spomedzi najbiednej-

* ramadán – deviaty mesiac v mohamedánskom kalendári, mesiac pôstu.

šej vrstvy. Vytýkajú vláde, že úplne podľahla vplyvu Angličanov, a tvrdia, že je to na ujmu náboženstva. Bohvie, koľko ich už utieklo cez púšť, vyhnúc sa obvyklej morskej ceste na Souakim. Keď sa vláda dozvedela, že aj Fatma chce utiecť, rozkázala ju strážiť. Len za ňu a za jej deti, ako za pokrvných Mahdího, bude možné vykúpiť zajatcov.

- Vari nižšie vrstvy v Egypte naozaj sympatizujú s Mahdíom?
- Mahdí má priateľov aj u vojska, ktoré azda preto tak zle bojuje.
- Ale ako môžu Sudánci utekať cez púšť? Veď sú to tisícky míľ.
- A predsa tadiaľ vodili otrokov do Egypta.
- Nazdávam sa, že Fatmine deti by nevydržali takú cestu.
- Veď si ju chce skrátiť a odcestovať do Souakima cez more.
- Hovorte si, čo chcete, je to úbohá žena...

Tým sa rozhovor skončil.

O dvanásť hodín neskôr sa „úbohá žena“ pozorne zamkla vo svojom dome so synom dozorcú Chadigiho. So zvráštenými obrvami a nevlúdnyim pohľadom pekných očí mu šepkala:

– Chamis, syn Chadigiho, tu sú peniaze. Ešte dnes pôjdeš do Medineta a odovzdáš Idrísovi tento list, ktorý na moju prosbu napísal preňho svätý derviš Bellali... Deti tých muhendisov sú dobré, ale ak nedostanem povolenie odísť, niet iného spôsobu. Viem, že ma nezradíš... Nezabúdaj, že aj ty a tvoj otec pochádzate z kmeňa Dungalov, z ktorého sa narodil veľký Mahdí.

III

Obaja inžinieri odcestovali na druhý deň v noci do Káhiry, kde mali navštíviť anglického rezidenta* a byť na audiencii u kráľovho námestníka. Staško počítal, že im to môže trvať asi dva dni, a ukázalo sa, že jeho výpočty boli správne. Na tretí deň večer dostal od otca z Medineta tento telegram: „Stany prichystané. Máte sa pohnúť hneď, ako sa vám začnú prázdniny. Fatme daj vedieť po Dhadigim, že sme pre ňu nemohli nič vykonať...“ Podobný telegram dostala aj pani Olivierová a s pomocou černošky Dinah začala hneď robiť prípravu na cestu.

* rezident – titul vtedajšieho anglického vyslanca v Egypte.